

Preek gehouden op 4 februari 2024
in de Westerkerk Amsterdam
Markus 1: 29-39
door ds. Herman Koetsveld

Van afgelopen vrijdagmiddag tot gistermiddag zat de vrijwel voltallige kerkenraad in een natuurvriendenhuis in de bossen van Lage Vuursche voor wat het kerkenraadsweekeinde heet. We nemen dan de tijd voor elkaar en voor de thema's die op ons bordje zijn komen te liggen. Zoals in tal van kerken zo is ook de vraag naar de continuïteit van ons kerk-zijn-in-de-stad voluit aan de orde, nu de vanzelfsprekendheid van 'de kerk is er altijd en zal altijd blijven' aangevochten wordt door oplopende begrotingstekorten en het grotendeels uitblijven van aanwas van jongere generaties.

We hebben twee mooie dagen vol bezinning en inspiratie beleefd, waarin zoveel liefde voor de kerk, creativiteit en vertrouwen werd gedeeld.

We lezen vandaag uit het evangelie naar Marcus over een dag in de begintijd van Jezus' optreden. Het is een verhaal in drie delen, naar de drie dagdelen: de morgen, de (na)middag en de nacht. Drie dagdelen als symbool van levensmomenten in ons persoonlijke leven, maar niet minder ook voor ons kerkelijk leven.

Deel 1: de morgen

In de eerste scene van overdag komt Jezus met zijn leerlingen uit de synagoge. En hij gaat onmiddellijk daar vandaan naar het huis van Simon en Andreas, waar de schoonmoeder van Simon (Petrus dus) met koorts op bed ligt. Marcus vertelt niet wat zij heeft. Zij is hoe dan ook niet in staat om haar leven te leven.

Dat is de eerste beweging in dit verhaal: die van de synagoge naar 'huis', naar het leven van alledag, waar het te vaak gebeurt dat mensen daarin vast lopen, gevelde worden, niet meer in staat om overeind te komen. Dat is ook de beweging die wij maken. Jij bent hier, in de kerk. Maar het is maar voor even, het is maar voor een uurtje waarin de Schrift wordt gelezen, bezongen, uitgelegd en toegepast. Maar de beweging die je hiervandaan maakt is die naar je eigen plek in de samenleving, jouw 'huis'. En wat kom je daar straks tegen? Wat zie je en wat wil je zien?

Ga je stil zitten waar je zit en doe je vooral je best je niet te verroeren? Begrijpelijk overigens in deze zo mateloos ingewikkelde tijd. Of is er de beweging die het menselijk bestaan zijn diepte en zijn betekenis geeft: de beweging naar en met de ander? Marcus benoemt het in al zijn eenvoud. 'Jezus komt naar haar toe...' Maar wat vinden we vaak juist dat ontzettend moeilijk, die beweging, die van een werkelijke ontmoeting met de ander.

Om iemand onder ogen te komen of in de ogen te zien die hulp nodig heeft. Jouw hulp. De hulpbehoevendheid van een kwetsbaar mens raakt aan je angst, raakt je eigen kwetsbaarheid en je eigen onvermogen. Wie ben ik? En wat kan ik doen? Helpt het eigenlijk wel? Jezus maakt die beweging, die rechtstreekse beweging: van de synagoge naar die ene mens in nood. Het is een dienende beweging, een beweging van diaconaat dus.

Als die nabijheid er is, dan pakt Jezus de hand van deze vrouw en richt haar op. Marcus vertelt het met een woordspeling: Hij komt (op haar) toe,

grijpt de hand vast en wekt haar op. De helende kracht van de menselijke nabijheid kan niet korter verteld worden. En opnieuw is er beweging: die van opstaan, opwekking. En dan staat Petrus' schoonmoeder op haar beurt aan het diakenen, aan dienen en bedienen. Wat gebeurt er wonderlijk veel, als wij als geloofsgemeenschap in navolging van Jezus die beweging maken en die nabijheid van de ander zoeken, die ander die wellicht uitgerekend op ons ligt te wachten. Het is licht, het is dag, we kunnen, als we willen, goed zien welke kant het op moet als we de beweging van hier naar de samenleving maken.

Deel 2: De namiddag

De zon gaat dalen. De dag beweegt zich naar de avond. Het licht wordt zachter. De mensen hebben er van gehoord, van Jezus en wat zijn nabijheid en zijn aanraking kan doen. En ook zij komen in beweging: zij zoeken hem op. En ze nemen iedereen mee die hulp kan gebruiken. En dat blijken vooral mensen te zijn van wie men zegt dat ze bezeten zijn door een demon. Natuurlijk, in die tijd onderscheidde men nauwelijks of geen psychiatrische ziektebeelden. Maar los daarvan, het klopt: wat kunnen de kwade geesten grip krijgen op ons, zodat onze eigen wil om het goede te doen vermorzeld wordt door wat die geest ons zegt te doen en te zeggen.

Marcus vertelt zo beeldend, juist vanwege dat detail van het krimpende licht en het opkomende donker. Want in dat invallende donker met de lange nacht voor je word je op jezelf teruggeworpen. Het lijkt wel of dan pas duidelijk wordt wat je zo kan beheersen. Invallend duister roept onze angst op. En van die angst maken de geesten met hun ziekmakende bedoelingen gebruik. Jezus ziet zich in zijn beweging naar de mensen ook voor die opdracht staan: om de geesten te beproeven met wie hij van doen heeft. Die geesten die tot leven komen in de duisternis.

Wat zit er in de donkere kanten van ons eigen ik een soms ongeken- de kracht die ons precies het tegenovergestelde laat denken en als het tegen zit ook laat doen van wat goed is. En dat herkennen we als we eerlijk zijn in onszelf, en dat herkennen we in de samenleving waarin wij leven en dat herkennen we zo nadrukkelijk in de wereldwijde gebeurtenissen van krankzinnig geweld en niet meer in de hand te houden haat. Wat bezielt die mensen, zo vragen wij ons af. Precies, dat is de vraag: welke geest bezielt ons?

Het is de kracht van het verhaal van Marcus dat die vraag onmiddellijk aan de orde komt. Juist in de nabijheid van de goedheid en de liefde van Jezus, komt het destructieve, het kapotmakende, het ziekmakende wel het meest aan het licht. De boze geesten die mensen kunnen beheersen moeten ontmaskerd worden. Toen en nu.

Dat is de tweede aspect van een dienende geloofsgemeenschap: zij toetst de geest van de tijd. En zij durft te confronteren als er een geest in mensen is gaan huizen die veel meer kapot maakt dat ons lief is. De geest van blinde hebzucht bijvoorbeeld, die geen enkel oog heeft wat onze goede aarde nog aankan. Of wat te denken van de geest van 'eigen volk eerst'; die geesten moeten aangesproken worden, bevochten worden, uitgedreven worden.

Jezus laat niet toe dat die demonen nog spreken over hem. In geen geval mogen zij het laatste woord krijgen. En dat vind ik prachtig, en zo hoopvol: de demonen van deze tijd, hoezeer zij nog mensen in hun macht lijken te hebben, de demon van de haat en de demon van het recht van de sterkste; in de nabijheid van de liefdevolle menselijkheid van Jezus komen zij tot zwijgen. Overal waar mensen elkaar in zijn geest ontmoeten, in liefde, zorgend, de handen naar de ander uitstrek- kend, over de grenzen van het gewone heen, daar worden mensen bevrijd van

welke boze geest dan ook. En mensen worden bevrijde, vrije, verlost mensen.

Deel 3: de nacht

Het is nu helemaal donker geworden. De nacht is al gevorderd als Jezus naar een eenzame plaats is gegaan. Opnieuw een beweging, nu zo tegen de morgen. Op dat scharniermoment van uitzien naar het licht dat zo'n belangrijke rol speelt in het evangelie, als het donker niet meer om uit te houden is. Weg van de mensen, weg van de energievretende taak om de geesten te beproeven en altijd er maar te zijn voor de ander.

Hoe houden we het vol? Om die beweging naar buiten te kunnen maken? Om de nabijheid te zoeken en mensen te helpen met opstaan? Hoe houden wij het vol om de geesten van deze tijd te weerstaan? Hoeveel mensen zijn er cynisch geworden. Of apathisch. Want wat maakt het uit wat je doet? Het is toch maar een druppel op een gloeiende plaat. Wat maakt het uit welk bedrag je straks op je mobiel intypt?

Hoe hou je het vol? Eerste antwoord op deze vraag: je houdt het niet vol. Je gaat er aan onderdoor. Vroeg of laat. In je hart ga je het ze nazeggen, al zeg je het zelf nog niet hardop, want je schrikt je rot als je bedenkt dat jijzelf ook al zo ver bent. Dat je er achter komt dat al je idealen die je ooit had zijn stukgeslagen en uiteengespat op het leven van alledag.

Hoe hou je het vol te geloven dat de geest van hebzucht en die van de macht en die van de haat tot zwijgen zullen komen? Hoe hou je het vol, jij met al je goede bedoelingen, week in, jaar uit? Hoe hou je het vol, dat het zin heeft om mensen te steunen, te helpen opstaan, dichtbij en veraf?

We lazen afgelopen dinsdag met een clubje studenten een eerste hoofdstuk uit dat bijzonder heldere boek van psychiater Dirk de Wachter: 'De kunst van het ongelukkig zijn'. Zijn eenvoudige pleidooi: vlucht niet in de leugen van de maakbaarheid van geluk, maar zie onder ogen, weer eerlijk en luister en deel en steek je hand naar de ander uit. En ook daar kwam de vraag aan de orde: hoe dat vol te houden vanuit jezelf?

Marcus geeft het antwoord dat het mogelijk is om het vol te houden. Inderdaad, opnieuw een beweging, nu de beweging naar binnen, die van

het gebed. Op die plek waar je helemaal alleen bent. In het gebed, daar kom je jezelf tegen. En alles wat daar huist aan zorg en verdriet, aan verloren idealen en boosheid, aan vermoeidheid en angst.

En daarin, en daar doorheen, daar bovendien misschien ook wel, daar zoek je God. Daar richt je je op de diepste grond van wie je bent. Want dat is nooit de optelsom van de genen van je ouders. Dat is nooit de optelsom van je ervaringen gaandeweg. Dat is nooit de optelsom van je maatschappelijke positie en je inkomen, zoals jij nooit de optelsom bent van alles wat ik nu genoemd heb. De diepste grond, jouw diepste identiteit is de geest die God in en op je gelegd heeft.

Jezus maakt in de duisternis van de nacht die beweging: hij zoekt God. Om te beseffen dat zijn leven ten diepste een gegeven leven is. De bron om uit te putten. En als hij dat beseft, en daar de bevrijdende kracht van ervaart, dan kan hij ook weer delen, dan kan hij weer de mensen die hij ontmoet van dienst zijn. Vanwege die gave van het leven.

Wij houden het vol, met al die generaties die voor ons zijn geweest en al die generaties die na ons zullen komen, omdat we van Jezus hebben geleerd dat de beweging naar buiten op een open en liefdevolle manier, alleen kan, als we bij tijd en wijle de beweging naar binnen, de beweging naar God maken. En kijk, dan is het licht geworden. En in dat nieuwe licht van de nieuwe dag weet Jezus wat hem te doen staat. En dan begint de beweging opnieuw. Die beweging naar de ander. Kom zegt hij, we gaan ook naar andere plaatsen. Er is nog veel te doen. Godzijdank. Amen.